

Historia och karaktär

Underlagshäfte 1

INNEHÅLL

GISLAVEDS HISTORIA	3
FORNLÄMNINGAR OCH KULTURMILJÖER	11
GISLAVEDS BEBYGGELSE	13

*Flygfoto över Gislved
1956.
Foto; Oscar Bladh AB*

GISLAVEDS HISTORIA

Gislaved före 1800, jordbruksby och järnbruk

Trakten runt Gislaved är fattig på fornlämningar från stenålder och bronsålder om man jämför med till exempel trakten runt Villstad och Reftete med sina bygravfält. Utifrån de fynd som finns kan konstateras att människorna under stenåldern uppehöll sig dels vid Majsjön och Gräskan och dels utefter Nissadalen.

Gislaved återfinns i text första gången 1434, som benämning på en kvarn, och tros betyda Gisle skog. Gisle var ett vanligt mansnamn förr. Undersökningar tyder på förhistorisk bebyggelse i Gislaved även om det inte är klarlagt. 1538 hade byn Gislaved fem hemman och särskiljer från bygden i övrigt som främst bestod av enskilda hemman. Huvudnäringen i bygden på denna tid var jordbruk och förmodligen främst boskapsskötsel. Jakt och fiske var viktiga binärningar. Närheten till Nissan var tidigt viktigt för Gislaved, Sädens malning krävde kvarnar. Den centrala kvarnplatsen låg vid fallet i Nissan och 1697 låg här fem kvarnar och ett sågverk.

De äldsta uppgifter om marknad i Gislaved är från 1626. Sannolikt utgjorde Gislaveds marknad redan från början enskild marknad för köpmän från Jönköping. Marknaden hade en ekonomisk betydelse för Gislaved här kunde allmogen sälja sina produkter. Redan innan Gislaved blev marknadsplats hade bygden nått en erkänd position som handelsplats, tack vare vägen från Värnamo över Reftete och Gislaved mot Tranemo och Nissastigen. I mitten på 1500-talet får Gislaved ett gästgiveri för vägfarna. I dag visar Gislaveds vapen ett förgyllt heraldiskt tecken för gästgiveri inom en ring på röd sköld. Sedan Halland blev svenskt 1645 upphävs de handelshinder som tidigare funnits vid hallandsgränsen och förbindelserna längs Nissastigen blir livligare. Nissastigen var dock inte bara av godo. Längre var Gislaved en gränsbygd och under 1500 och 1600-talet drar fienden gång på gång genom gislavedsbygden på

Nissastigen.

I mitten av 1700-talet grundas ett järnbruk invid Nissan av Carl Gustaf Gyllenhök och Jean Camitz varav den förstnämnda gav det namnet Gyllenfors. Järnbruket lade grunden till det som senare skulle bli ett glasbruk och slutligen gummifabriken i Gislaved. Impulser till järnbruk fick man troligen från Nissafors bruk. Vattenfallet i Nissan var den viktigaste faktorn till att järnbruket kom att lokaliseras just här. Andra viktiga faktorer som malm-tillgångar i sjöar, skog för kolning och allmoge som kunde kola och utföra körningsarbeten fanns att få på många ställen.

Gislaveds by beboddes i mitten av 1700-talet av 60-70 människor fördelade på ett tiotal gårdar. Men Gislaved hade med Gyllenfors järnbruk fått en egen migrationsfaktor. Detta ledde till inflyttning under expansionstider och utflyttning under järnbrukets stagnationstider. Bortsett från Gyllenfors så var de dominerande näringen under 1700-talet fortfarande jordbruk. Bruket var dock viktigt för bönderna som kunde få extra inkomster genom kolning och körslor. Med Gyllefors bruk ändrades den sociala strukturen i Gislaveds trakten. Brukspatronerna kom att utgöra en ny överklass. Under sig hade också brukspatronen en stab av anställda. Den yrkekunniga delen av arbetskraften hämtades från andra bruk och således kom folk flyttande till Gislaved från andra ställen, det var också tidvis flitig omsättning på den anställda.

Läget vid Nissastigen gjorde att de naturligaste stadsförbindelserna på 1700-talet var Jönköping och Halmstad. Härifrån spred nyheter och hit åkte

man för inköp.

Gislaved från jordbruksby till industrisamhälle

Ännu under 1800-talet är Gislaved främst en jordbruksby. Under 1800-talet var även brukspatroner och ståndspersoner jordbrukare. Även Gyllenfors innefattade ett stort jordbruk vars produkter förmodligen främst användes som löneförmåner till de anställda. Först framemot mitten av 1800-talet framträder personer som inte alls ägnar sig åt jordbruk: köpmän, tjänstemän och industriidkare.

Under 1800-talet låg tre gästgivaregårdar i korsningen mellan Nissastigen och Reftelevägen. På ett av gästgiveriernas plats uppfördes år 1900 hotell Birger. 1944 brinner hotell Birger ner till grunden och på dess plats byggs hotell Nissastigen. Bebyggelsen är under mitten av 1800-talet koncentrerad till korsningen Nissastigen och Reftelevägen med marknad och industriverksamhet nere vid Nissan. I slutet av 1800-talet tillkommer Nygatan och Järnvägsgatan och mycket ny bebyggelse tillkommer norr om Nissan.

Sedan Gyllenfors aktiebolag bildats 1850 och glastillverkningen kommit igång övergick järn-

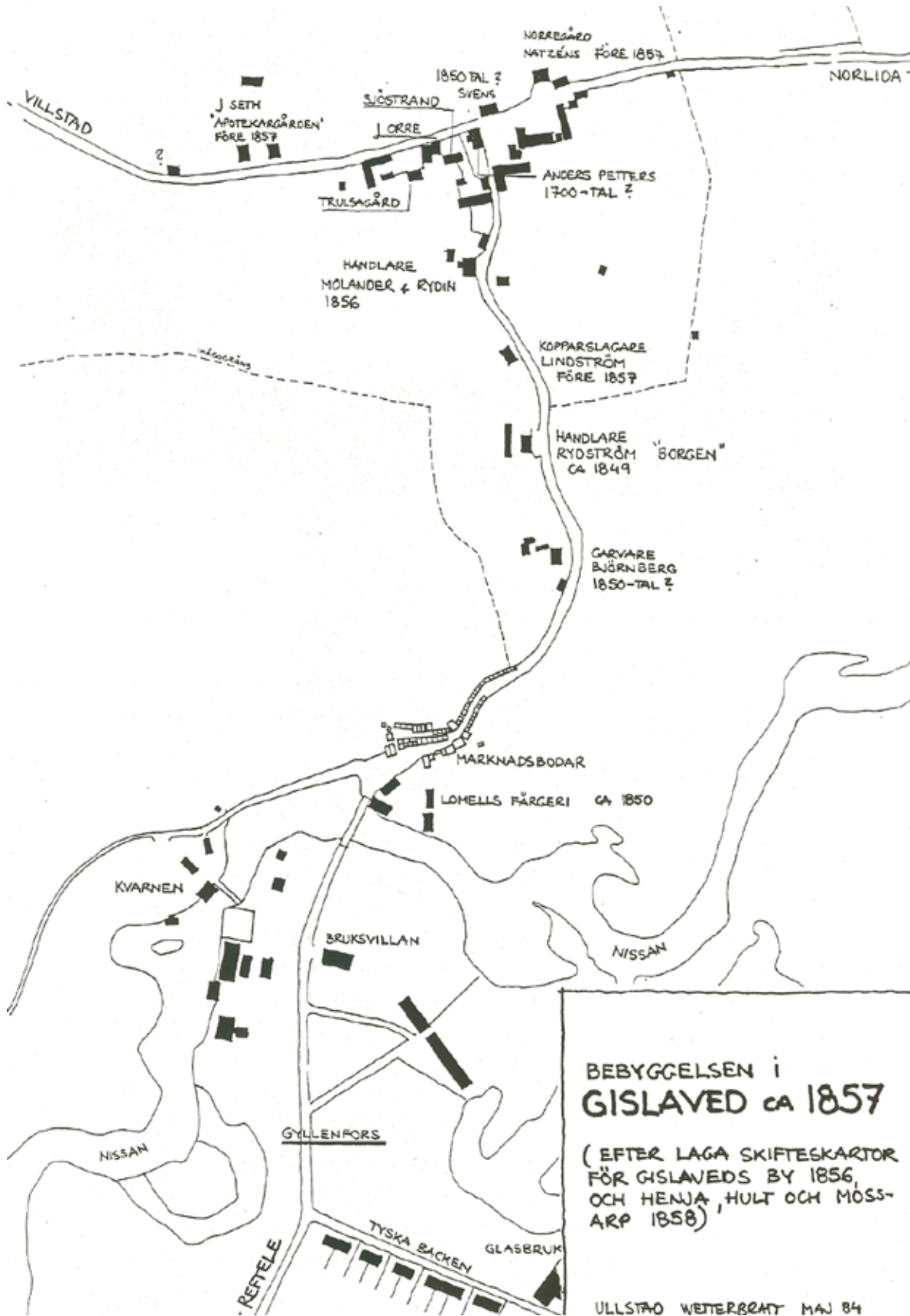
framställningen till att spela en mer undanskymd roll. Glastillverkningen varade till 1890. 1896 inköptes Gyllenfors glasbruk av Svenska gummi-fabriks AB.

Invånarantalet i Gislaveds by ökar stort framför allt under senare delen av 1800-talet. Efter 1850 finns en tydlig inflyttning till Gislaved och Gyllenforsindustrin börjar alltmer fungera som en befolkningsmagnet.

Det industriella genombrottet i Gislaved handlar dock inte endast om järnbruket och glasbruket. Under 1800-talet startar en rad andra industriella aktiviteter, från enskilda personers hantverk till en handfull mekaniserade fabriker. En av de första industriella verksamheterna i Gislaved var ett garveri på 1820-talet. 1831 fick Gislaved en kopparlagare och på 1840-talet en sadelmakare. På 1830-talet startades också ett färgeri. Det var Lomell som köpte upp stora partier ull och lämnade ut denna för bearbetning i hemmen. Ullen stampades sedan och färgades i Gislaved. Så småningom

Storgatan 1905

Gislaved 1857. Karta av Wetterbrant och Ullstad 1984. Gislaved har blivit en marknadsplats vid vägkorsningen och bebyggelse har vuxit upp i Gyllenfors vid bruket.

inrättade Lomell även spinneri och väveri. Under 1890-talet expanderar industrin kraftigt med bland annat trikåttillverkning och Malkom Petterssons lietillverkning och Gislaved har utvecklats från en bondby till ett litet samhälle.

Marknaderna var 1800-talets stora begivenhet även om deras betydelse avtog sedan handeln släppts fri och handelsbodas inrättats i Gislaved. Fram till 1857 låg marknadsplatsen nere vid Nissan, då avsattes dock en ny marknadsplats söder om platsen för dagens kyrka. Gislaved växte och marknadsplatsen flyttades till sitt nuvarande läge 1935. Affärsverksamheten i Gislaved blomstrade snabbt upp sedan förbudet mot lanthandel upphävts 1864. Torghandel kom igång och permanenta salubodar växte fram. Industrin öster om Nissan kompletterades med ett handelscentrum på den västra sidan och efter hand växte de två delarna mer och mer ihop. Viss rivalitet fanns dock mellan de två tvillingssamhällena. På Gyllenforssidan bodde främst arbetarbefolkning medan Gislavedssidan befolkades av affärsmän och bönder. Under 1800-talets andra hälft tillkom en rad serviceinrättningar som poststation, apotek, sjukstuga, veterinär och bank. Diversehandel, bagare, skräddare, skomakare, urmakare, bryggare och fotograf var andra verksamheter som växte fram under senare delen av 1800-talet. I Gyllenfors inrättades den första speceriaffären 1908 tidigare hade invånarna där fått gå över ån för att göra sina inköp.

Bristen på kommunikationer ansågs under 1800-talet vara Västbo härads stora handikapp. Det gjorde det svårt att finna avsättning för de produkter som framställdes. Nissan rensades under 1800-talet därför upp och nyttjades som flottningsled. Timmer flottades bland annat till Gyllenfors. Järnvägarna kom att lätta Gislaveds kommunikationsproblem. Först bibanan Reftete-Gislaved 1898 och sedan förbands denna med Borås via Hestra 1925. 1962 lades trafiken till Hestra åter ner. Järnvägen bidrog i hög grad till den snabba expansionen av Gislaved kring sekelskiftet.

Gummifabriken i Gyllenfors och köpingen Gislaved

Årtiondet före 1900 ökade befolkningen i Gislaveds by och Gyllenfors med nästan två tredjedelar. Under perioden 1900-1945 femdubblades befolkningen i Gyllenfors och fyrdubblades i Gislaved. Dels sker en allmän ökning och dels till följd av urbaniseringen. Befolkningsökningen följer industrins konjunkturer. En bit in på 1900-talet försörjer sig de flesta i Gislaveds köping inte längre på jordbruk (1959 försörjde sig 11,4 % av befolkningen i Gislaveds köping på jordbruk) utan inom industri, handel och tjänstesektorn. Gummifabriken, Celluloidfabriken, Remfabriken och tråddrageriet är exempel på industrier som i sin tur gett upphov till ett flertal småindustrier. Småföretagen dominerar i mitten av 1900-talet och de två största företagen är Gummifabriken och Celluloidfabriken.

Bröderna Gislow var från börjande drivande krafterna bakom Gummifabriken. Gummifabriken tillverkade från början galoscher, men övergick så småningom mer till bildäck. KF övertar gummifabriken 1927 och en expansion av dess verksamhet sker. KF såg det också som sitt ansvar att sörja för de anställdas trygghet och trevnad. De stimulerade redan på 1930-talet de anställda till att bygga bostäder. Många av dagens äldre villahusområden kom att uppföras under denna tid. 1933 byggdes Ringsalen för de anställdas fritids- och föreningsverksamhet. Gummifabriken var först i Sverige med att införa två veckors semester och fria lördagar.

Förutom galoscher tillverkade Gislaveds gummi även bildäck, det allra första 1905. 1969 startar KF byggandet av en ny fabrik i Gislaved helt inriktad på däcktillverkning. Kapaciteten ökade därmed från 90 000 till 600 000 däck per år. 1984 förvärvade Gislaved däck norska konkurrenten Viking. Koncernen fick så småningom namnet Nivis Tyre AB. 1990 gick Continental Gummiverke AG in som delägare för Nivis Tyre AB och 1992 övergick Nivis Tyre helt i Continentals ägo. 2002 lägger Continental ner däcktillverkningen i Gislaved.

1904 blir Gislaveds by municipalsamhälle och får egna kommunala organ även om det fortfarande tillhör Båraryds kommun. 1940 blir Gyllenfors municipalsamhälle i Anderstorps kommun. 1949 slås Båraryds kommun samt Gyllenfors municipalsamhälle samman till Gislaveds köping. Sedan 1974 är Gislaved centralort i Gislaveds kommun.

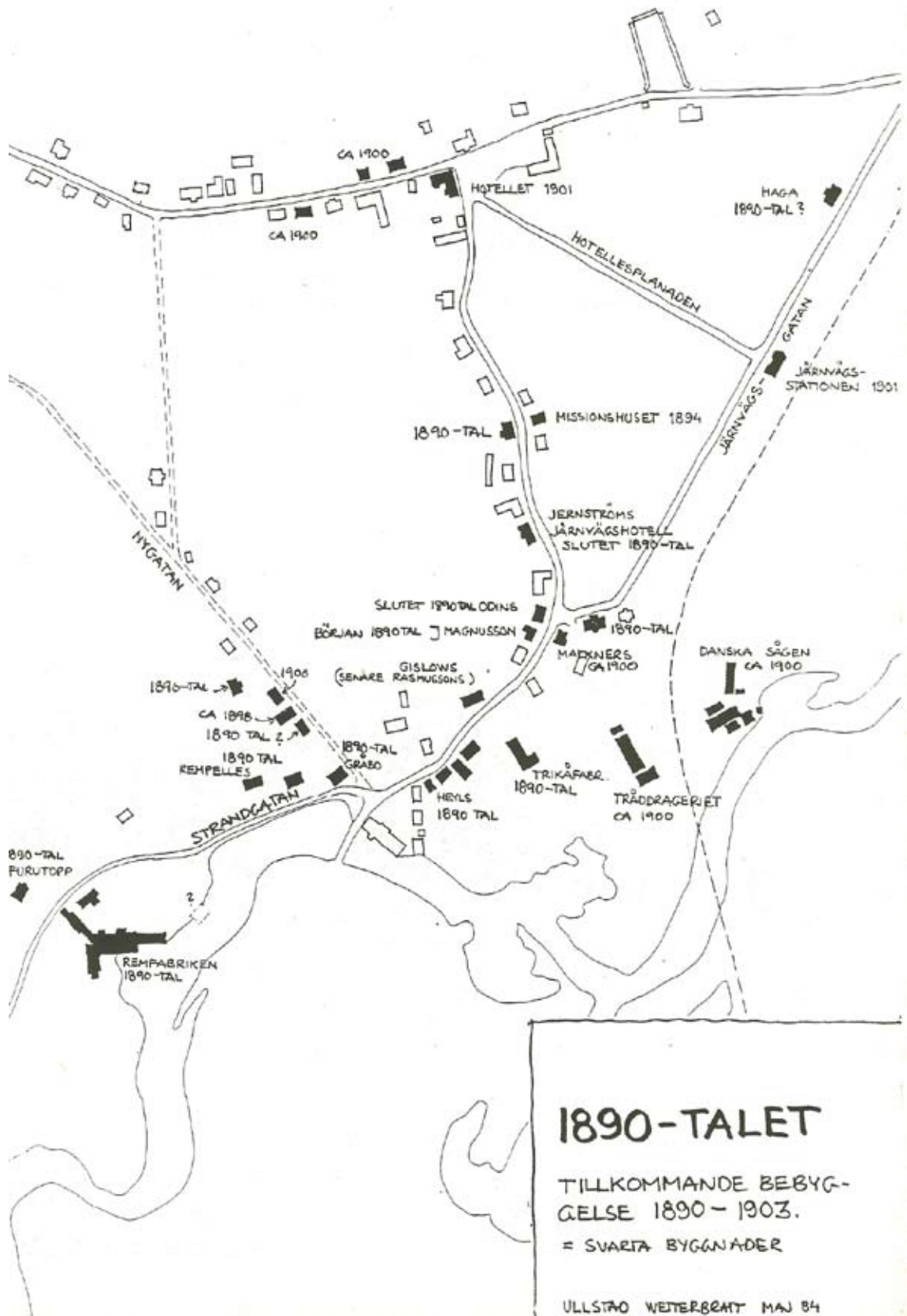
Som municipalsamhälle måste Gislaved anta byggnadsstadga redan 1905 och en stadsplan utarbetades redan 1910. Gummifabrikens expansion efter KF:s övertagande leder till en tillväxt av samhället och KF lät i detta sammanhang utarbeta en stadsplan för både Gyllenfors och Gislaved. Stadsplanen utarbetades av D. Ribbing på KF:s arkitektkontor. Fragment av den gäller fortfarande i de centrala delarna av Gislaved. Efter att köpingen bildats byggs ett stort antal lägenheter bland annat i det kommunala bostadsbolagets regi. Även HSB hade ett stort bostadsprogram i Gislaved.

1908 uppförs en tidsenlig folkskola på den gamla Orreskolans tomt. Något år senare byggdes folkskola även i Gyllenfors. 1938 inrättades realskola i Gislaved. 1954 startades en yrkesskola. 1970 står Lundåkersskolan färdig för att inhysa högstadium och tvålinjigt gymnasium. Efter att gymnasium, fackskola och yrkesskola gjorts till en sammanhållen skolform krävdes ytterligare en ny byggnad och Gärdesskolan började byggas hösten 1970.

1989 blev Köpmangatan gågata. Det är den gamla Anderstorp/Reftelevägen som i dag är Köpmangatan. Det var här marknaden låg från början och här byggdes 1847 det första handelshuset. Köpmangatan var centrum för ortens handel. Vid 1900-talets början fanns inte mindre än 15 affärer. Gatubilden har ändrats mycket genom åren. Gislaved fick sitt första varuhus på Köpmangatan med Domus som öppnade 1963. Det äldsta bevarade huset utmed Köpmangatan är Kulturhuset Borgen från början

Hotell Birger och Sparbanken 1927.

Bebyggelsen 1890. Den nya järnvägen är en ny utvecklingsfaktor i Gislaved.

Gislaveds äldsta handelsbod öppnad 1847. Ett annat gammalt hus är fastigheten Köpmangatan 14 och Järnströmska huset.

Industrigrundare från andra länder, arbetskraftinvandrare och flyktingar har under seklerna satt sin prägel på Gislaved. När glasbruket startas rekryteras yrkeskunniga glasmakare från Tyskland för att komma igång med produktionen. När gummifabriken startade rekryterade bröderna Gislow, Baranow som med sin familj flyttade till Gyllenfors, från Ryssland. Efter andra världskriget är en stor andel av de som flyttar till Gislaved invandrare. Industrin behövde arbetskraft och invandringen var en förutsättning för utvecklingen av näringslivet. Under efterkrigstiden kommer många invandrare från Norge och Danmark samt Baltikum, Polen, Tjeckoslovakien och Ungern. Under 50-60-talet kommer många från Finland. På 1960-talet och 70-talet sker en stor immigration från Balkanländerna och Danmark i form av arbetskraftinvandring. Många av dem blev värvade bland annat av gummifabriken. De stora invandrargrupperna har satt sin prägel på Gislaved och många har sina egna föreningar för att bevara

hemlandets språk och seder och kontakterna med hembygden behölls. En del av arbetskraftinvandrarna kom också att återvända till hemlandet. Under mitten av 1970-talet börjar invandrare som bodde i andra orter i Sverige att söka sig till Gislaved eftersom det där var lätt att hitta landsmän och invandrarföreningar. Under de senaste 25 åren har flyktingar från bland annat Chile, Turkiet, Jugoslavien och Somalia som flytt undan krig och politisk förföljelse kommit till Gislaved.

I Gislaved precis som på andra platser blomstrade föreningslivet under 1900-talet. En av de äldsta föreningarna är Gislaveds skytteförening grundad 1864. Nykterhetsföreningarna spelade en stor roll bland Gislaveds föreningsaktiviteter. 1887 påbörjades bygget av en godtemplarlokal i vilken ett flertal föreningar kom att träffas. 1953-54 byggdes på samma plats istället det nya folkets hus. Gislaved har gjort sig känt som ”musikköping”. Anledningen till det är främst Gislaveds musikkår som 1934 kom att kompletteras med Gislaveds orkesterförening. 1953 startade en kommunal musikskola i Gislaved. 1903 bildades Gislaveds Idrottsällskap och därefter kom ett stort antal idrottsföreningar att växa fram i Gislaved.

Gislaveds bebyggelse 1953, jämfört med dagens bebyggelse.

FORNLÄMNINGAR OCH KULTURMILJÖER

Fornlämningar

Fornlämningar har ett starkt skydd i lagstiftningen. Markägaren är skyldighet att ha kunskap om eventuella fornlämningar på den mark han/hon äger, så att de inte skadas av misstag vid markarbeten etc.

Riksantikvarieämbetet delar i sin redovisning in forn- och kulturlämningar i fasta fornlämningar, bevakningsobjekt och övriga kulturlämningar. De redovisas på karta 11.

Karta 11. Fornlämningar i Gislaved.

Inom Gislaveds tätort finns följande fasta fornlämningar och bevakningsobjekt:

1. Blästplats
  9. Gravfält
  13. Sammanförda lämningar, hembygdsgården
  14. Blästbrukslämning
  15. Domarring
  - 20 Tegelindustri
  23. Blästbrukslämning
  24. Våghållningssten
  26. Milstolpe
  30. Blästbrukslämning
  - 31 Blästbrukslämning
- Ej numrerade prickar på kartan är skogsbrukslämningar och kolningsgropar vilket det finns gott om inom planområdet.

Det finns även följande övriga kulturhistoriska lämningar:

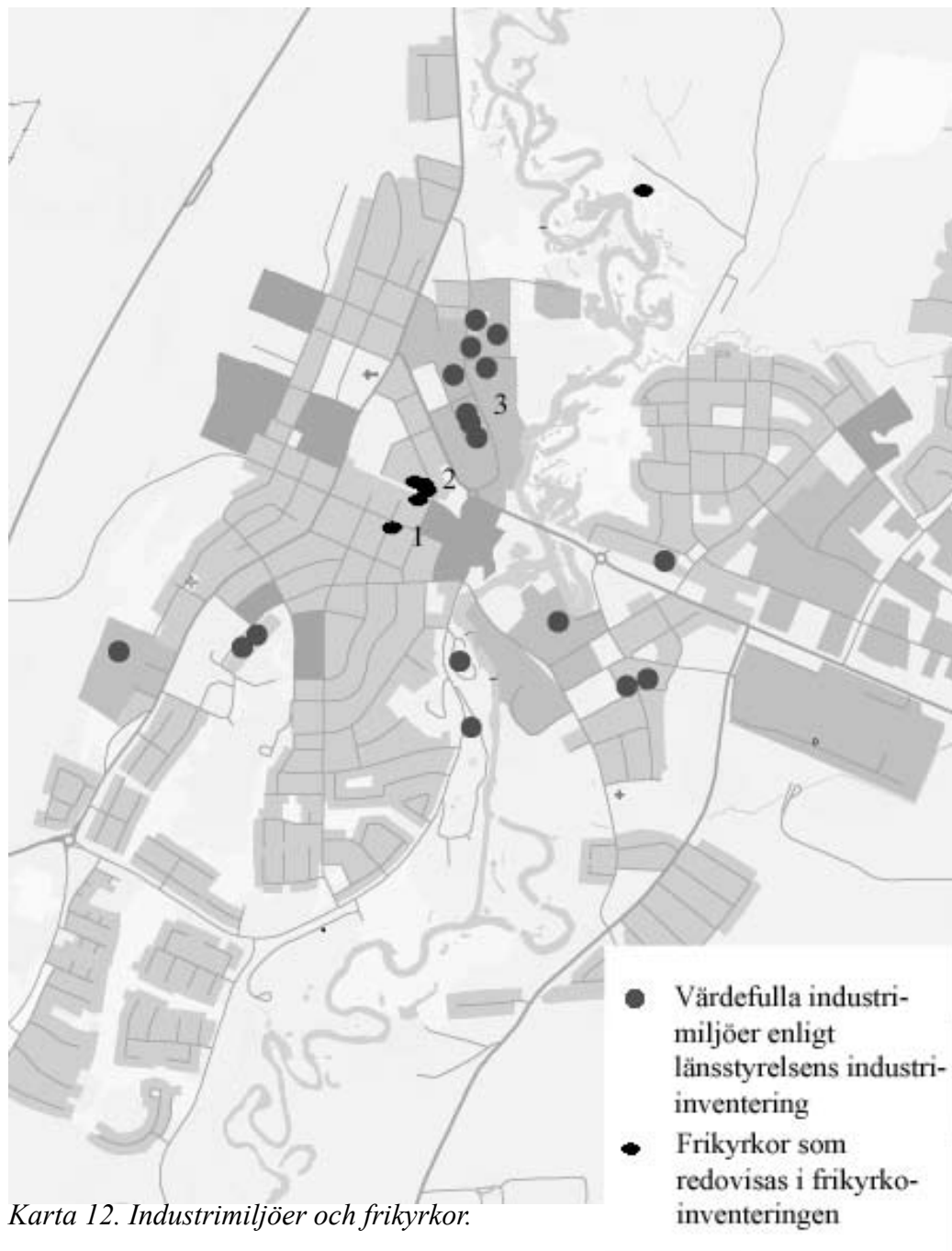
2. Färdväg
3. Småindustri
4. Husgrund
5. Plats med tradition, Tjuvaberget
6. Gränsmärke
7. Bildning med tradition
8. Träindustri
10. Fyndplats, fynd av pilspets.
11. Fyndplats, fynd av trindyxa
12. Sammanförda lämningar, hembygdsmuseet
16. Minnesmärke
17. Byggnad
18. Torp
19. Marknadsplats
21. Torp
22. Plats med tradition, källängsgraven
25. Tegelindustri
- 27 Gränsmärke
28. Gränsmärke
29. Blästringsanläggning
32. Hyttplats
33. Røjningsröseområde
34. Røjningsröseområde
35. Terrassering

Industrimiljöer och frikyrkor

Länsstyrelsen i Jönköpings län har gjort en frikyrkoinventering som omfattar alla frikyrkor i länet samt en industrihistorisk inventering som omfattar de kulturhistoriskt intressantaste anläggningarna. Den starka frikyrkligheten och de många småindustrierna har båda som företeelser spelat en stor roll i Jönköpings läns historia. Frikyrkoinventeringen omfattar i Gislaved två objekt: 1.

Pingstkyrkan byggd 1975 och 2. Missionskyrkan byggd 1982-83. I den industrihistoriskainventeringen ingår i Gislaved ett klass 1 –objekt. 3. Plast Normén AB på Mårtensgatan som anses vara en av de äldre och mer intressanta plastindustrierna i området.

Karta 12. Industrimiljöer och frikyrkor.

GISLAVEDS BEBYGGELSE

Den kulturhistoriskt intressanta bebyggelsen i Gislaved har inventerats i en särskild bebyggelseinventering sommaren 2008, och redovisas i en särskild rapport. Här redovisas en sammanfattning av vad som kännetecknar bebyggelsen i olika områden i Gislaved.

Karl-Johansg

Områdesindelning

Centrum

Gislaveds centrum utgörs av blandad bebyggelse från olika tider, med olika storlek och användningsområden. Den äldre bebyggelsen i området består av stora villor från andra halvan av 1800-talet med stora väletablerade träd och trädgårdar. Dessa ligger främst längs Södra Storgatan (Gamla Nissastigen). Majoriteten av bebyggelsen har dock kommit till under 1900-talet och består av en- och fåfamiljshus, flerfamiljshus, handels- och offentliga byggnader, samt sociala inrättningar. Kommunhuset, Sparbankshuset, Domusvaruhuset och Stadshotellet och kvarteret Gripen utgör de mer moderna inslagen i centrum. Centrumområdet har sedan begynnelsen fungerat som en handelsplats med gästgiverier samt administrativ ledning och har i en modernare tappning ännu denna karaktär kvar. Ytterligare ett starkt karaktärsdrag för centrumområdet är Nissan med den gamla järnvägsbron samt den kuperade terrängen som till det stora utgörs av Gislavedsåsen.

Området kring Stortorget är Gislaveds kommuns viktigaste offentliga plats och i centrumområdet finns många byggnader som är värda att bevara, både på grund av sin historiska betydelse för bygden och för att de har estetiska och konstnärliga särdrag.

Musikskolan, Södra Storgatan.

Området Dalen

Yttre centrum, södra

Området har en blandad bebyggelse med övervägande bostäder, men rymmer även skolor, konsertsal, aktivitetshuset Gisleparken och ett fåtal övriga byggnader. Södergatan går som en gräns genom området med hyreshus, radhus och skolor på västra sidan och egnahemsbostäder på östra sidan. Marken sluttar generellt sett åt söder eller sydost i hela området vilket på vissa platser skapar fina utblickar. Husen är byggda mellan sent 1800-tal och 1960-tal med några få senare tillägg. De äldsta husen ligger utmed Södra Storgatan och Nygatan och området har sedan växt från norr till söder och från öst till väst.

I Yttercentrum finns en del gatumiljöer som har en tidstypisk karaktär, samt ett tiotal enskilda byggnader med kulturhistoriska skäl för bevarande. Dessa skäl är övervägande konstnärliga, men i vissa fall är byggnaderna bevarandevärda för att de minner om bygdens sociala, ekonomiska och politiska utveckling.

Lundåkra

Lundåkraområdet består, med endast ett fåtal undantag av villabebyggelse och grupphusbebyggelse av standardtyp från 60- och 70-talen. Typiska material är trä, tegel och mexitegel. Väster om Södra Storgatan ligger Lunnabovägen och Stugvägen som nyligen bebyggs med enfamiljshus och lägenhetshus. Mot söder, längs Danska vägen ligger Sörgårdsskolan. Det finns ytterst få äldre hus i området och de som finns är fragmentariskt bevarade.

Södergården

Södergårdsområdet består nästan uteslutande av villabebyggelse från 1970-talet. Dessa villor ger tillsammans med buskar, häckar och staket området sin karaktär. Typiska material är mörkt målat trä och mexitegel. Generellt sett har husen 1½ plan och sadeltak eller ett plan med källare och valmat tak. De vanligaste förändringarna på husen är tillbyggnad av uterum samt ommålning. Det finns ett fåtal äldre hus, bl.a. ett välbevarat 1800-talshus vid Skomakargärdet.

Då området mest kännetecknas av standardiserat byggande finns få hus som sticker ut. De äldre husen, som fanns innan bostadsområdet byggdes ut är dock fina och bör få vara miljöskapande för sin närmiljö.

Gyllenfors industriområde

Gyllenfors industriområde är ett flackt område som gränsar till Nissan. Inom området finns många olika bebyggelse typer: från gamla industrier i sydväst till egnahemsbostäder i öst och nybyggda lågprisvaruhus i norr.

De äldsta industribyggnaderna härstammar från sekelskiftet 1900 och har sedan dess byggts till och om flertalet gånger. Byggnadernas karaktär har dock bevarats och de bildar tillsammans med Bruksvillan ett intressant område med en stark förankring i den lokala historien. Många av bostadshusen i området är förknippade med KF:s egnahemsbyggande för anställda vid gummifabriken under 20-50-talen.

Dag Ribbing, arkitekt på KF:s Arkitektkontor i Stockholm, har starkt påverkat gestaltningen av detta område. Ribbing är en av de mest anlitade arkitekterna i Gislaved och många av hans verk finns kvar. I Gyllenfors industriområde kan nämnas Ringen, kontorslokalen vid Åbjörnsbron, Ribbagården, den mekaniska verkstaden och Magasinet samt typritningar för ett antal villor i området.

Området innehåller många byggnader som är värda att bevara, både av historiska, byggnadstekniska och konstnärliga skäl.

Gyllenfors bostadsområde

Gyllenfors bostadsområde präglas i stort av egnahemsvillor från 50-talet. Arkivmaterial visar att många som ansökte om bygglov i området under denna tid var anställda vid Gislaved Gummi.

Husen kan delas in i två huvudtyper. Det ena är en tegelvilla i 1-plan med garage under eller vid sidan, det andra är en 1½-plansvilla med träpanel och läckt. Området öster om Reftelevägen har raka gator i väst-östlig riktning och husen står tätt mot gatan på ena sidan och indraget på andra. På så sätt får samtliga villor trädgård på sydsidan.

Det området planerades av KF:s arkitektkontor och många av husen är typhus från KF:s katalog. Runt de delar som ritades av KF finns senare tillkommen bebyggelse från 1970-talet, dessa finns bland annat vid nordöstra delen av Tranbärgsgatan. Mot norra delen av området, intill Åbjörnsbron, finns ett flerbostadsbostadsområde från 1990-talet. Något längre söderut mot Reftelevägen ligger Nissaholmsvägen vars gatubild också karaktäriseras av bebyggelse från 50-talet. Nissaholmsvägen har främst 1-plans typbyggnader i gult, räfflat tegel och ett antal mer ”funkisliknande” villor i två plan och träfasad som är något äldre. Gemensamt för tomterna på området är att de har stora rektangulära trädgårdar.

Gyllenfors bostadsområde har en del bevarade hus som tillsammans med stadsplanen berättar en historia om samhällets utveckling i nära förbund med dess Gummifabrik och Kooperativa förbundet.

Gyllenfors 1930

Henja Industriområde

Henja industriområde är ett typiskt industriområde med stora tomter som indelas av naturområden. Byggnaderna är av betong och plåt och vägarna som ser överdimensionerade ut. Området speglar Gislaveds industriella utveckling från 70-talet och framåt med större och tyngre industrier. Det speciella med området är att Bil 70 ligger där och att det nära på ansluter till Henja bostadsområde.

Bil 70 har ett historiskt och byggnadstekniskt värde, det är en märkesbyggnad för Gislaved.

Henja industriområde

Henja by

Hult och Henja by ligger i lantlig miljö med öppna landskap och mestadels lövskog. Storvuxna ekar, stenrösen och den öppna betes- och odlingsmarken ger området dess karaktär. Bebyggelsen består av trähus i traditionell stil, de äldsta från omkring 1850 och de nyaste från 2000-talet. De äldre husen och gårdsmiljöerna ger byarna en historisk förankring och verkar miljöskapande för området.

Henja by.

Mossarps industriområde

Utmed Anderstorpsvägen ligger Mossarps industriområde och Gislaveds brandstation. De flesta av dessa byggnader är av enklare karaktär och byggdes på 1990-talet.

Nya Henja

I Nya Henja består bebyggelsen till största delen av radhus, villor och flerfamiljshus byggda på 1980-talet. Huvudgenomfarten är Odengatan som löper genom området och förbinds med respektive kvarter. Signifikant för nya Henja är att tomterna här är betydligt mindre och husen står betydligt tätare än i övriga Gislaved. Som en jämförelse kan nämnas att utmed Södra Storgatan finns 11 tomter mellan Radhusvägen och Trädgårdsgatan. Det är en sträcka på 180 meter. På Slåttervägen finns 20 tomter på motsvarande vägsträcka.

Slåttergatan

Baldersvägen

Gamla Henja

Gamla Henja består, med undantag av ett fåtal lägenhetshus, av blandad villabebyggelse. Området har utvecklats i symbios med industrierna i Henja och Gyllenfors. Gamla Henja har förutom olikt gestaltade hus med olika kulör- och materialval, även en rad olikt uppbyggda gatunät, sammanbundna med de strålgator som mynnar ut från Balderstorget. Området blir genom strålgatorna lättorienterat. I utkanten mot västra och norra delen möter området landsbygden på ett harmoniskt sätt. Den låga villabebyggelsen kantas i dessa vädersträck av ängsmark, skog och en lantgård. Mot öster ligger enfamiljshusen dikt an mot industrierna och vittnar om det nära sambandet mellan industri och boende. De äldsta kvarvarande husen härstammar från början av 1900-talet. Inom området finns det också ett mindre antal byggnader från 20-talet, därefter kan man se en ökning inom varje årtionde fram till 1960 och 1970-talen då området expanderade som mest. Stora delar av området kännetecknas av sin småskalighet. Utmed en gata kan det finnas fyra hus av en typ, fyra av en annan och fem av en tredje. Det ger intressantare gaturum än de grupphusbebyggelser som byggts i områdets nordliga utkant.

Gamla Henjas stora styrka är dess blandning. Husen har olika stil och härstammar från olika tidpunkter, vilket ger intressanta gaturum. Variationen, både vad gäller ålder och stil, samt småskaligheten som finns i området är värd att bevara.

Mårtensgatan

I området kring Mårtensgatan ligger främst industrier från olika perioder under 1900-talet, men även samhällets hembygdspark, några bostäder, lite butiker samt tre bensinstationer. Vägen har blivit lite av en smitväg mellan Södra Storgatan och Centrumrondellen. Platsen ger ett lite ambivalent intryck genom att rymma så många olika verksamheter.

Det finns ett antal byggnader som har ett högre bevarandevärde på området. Nordenhuset och ställverket har såväl historiska som konstnärliga värden. Byggnaderna i hembygdsparken har ett stort värde genom sina egenskaper som vittnesbärare om gångna tiders byggnadsskick. I parken ligger också Johan Orres stuga som erinrar om en person vars gärningar har satt tydliga spår i Gislaveds historia, inte minst genom Johan Orreskolan.

Karl-Johansgatan

Området kring Karl-Johansgatan består, med några undantag, av blandad villabebyggelse. De södra delarna är sist etablerad med 60-tals grupphusbyggda katalogvillor i 1-plan. Områdets mellersta delar är främst bebyggda under 1940- och 50-talen men består också av 1920- och 30-talsbebyggelse. Den norra delen av området består främst av sent 1930-tal och 40-talsbebyggelse. Relativt stora och varierade hus i flera plan och med välvuxna trädgårdar blandat med mindre 1½-2-plans villor ger området dess karaktär. Nämnvärt är även den allé som löper längs stora delar av Karl-Johansgatan och ger området egenhet, avskärmning och trevnad. Området har en central placering med närhet till både natur och kommers.

Längs Karl-Johansgatan finns en rad olika byggnadstyper. Många av dessa har ritats och uppförts under ledning av byggmästare S W Johansson. Johansson har varit mycket varierad i sitt byggande och har ritat ett flertal villor och några flerbostadshus i Gislaved. Man kan inte säga att han haft någon speciell stil, tvärtom spretar hans byggnader ganska friskt i uttryck, men de har alltid goda proportioner och välgjorda detaljer.

Variationen på byggnaderna längs Karl-Johansgatan är stor båda vad gäller utseende och kvalitet. De med lite högre kvalitet har ett miljöskapande värde för området och man bör därför verka för deras bevarande.

Rödjan

Området Rödjan är det nordligaste av Gislaveds bostadsområden och består mestadels av villabebyggelse från 1950 och 1960-tal, men rymmer även köpcentret Smålandia och vårdboendet Hemgården. Området kännetecknas av mycket upp-
vuxna träd och närhet till naturen. I de nordligare delarna av Rödjan är tomterna ganska stora. Den sydligare delen är tätare. Utmed Norra Nissastigen finns en del äldre villor från 30-talet.

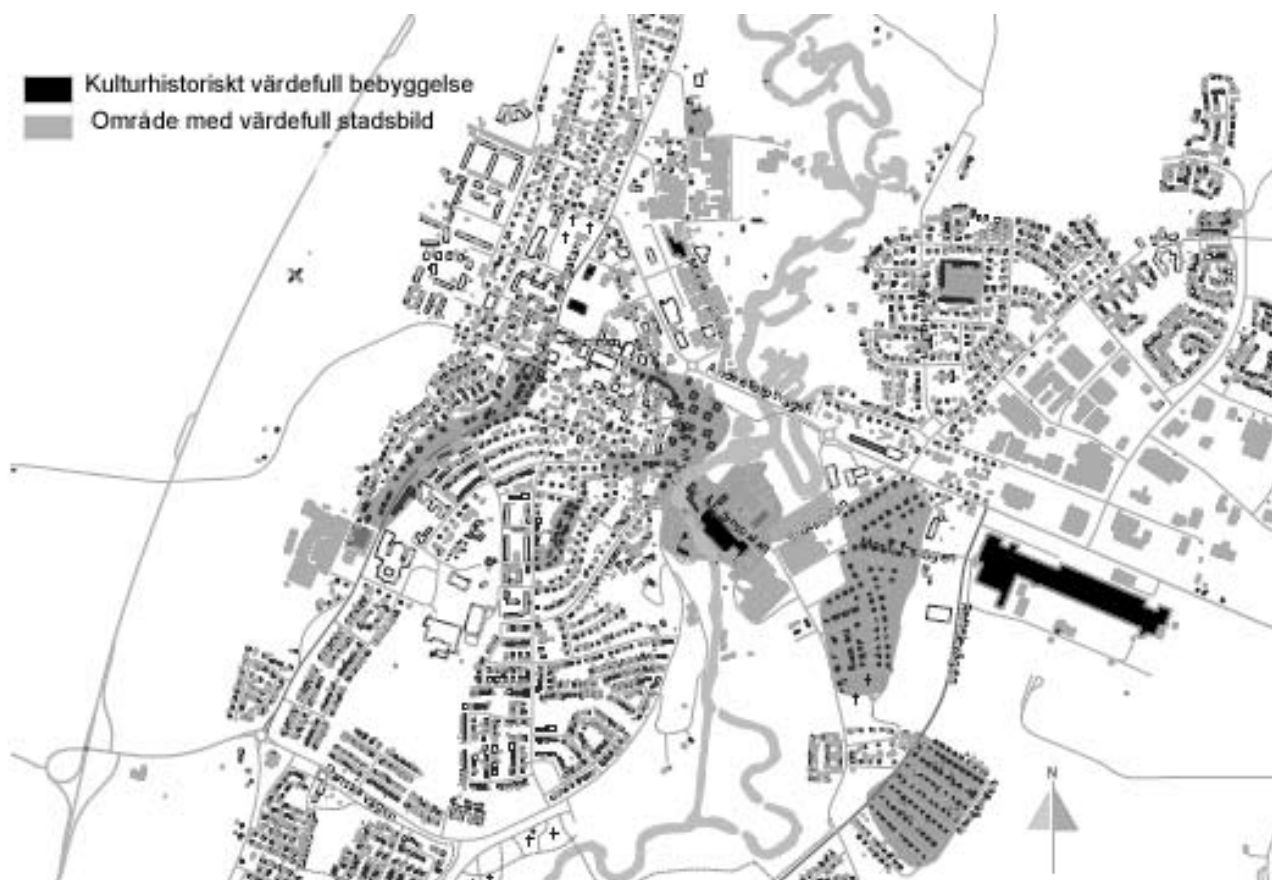
I södra Rödjan är de flesta hus förändrade och ombyggda, men i de nordligare delarna är flera av husen intakta.

Trasten och Gullvivan

Trasten och Gullvivan är ritade av arkitekt Lars Stalin och byggdes mellan 1969-72. Trasten har 408 hyreslägenheter fördelade på elva lamellhus och sex punkthus. Hälften av husen är på fyra våningar (inredd källare), de andra är uppförda i tre våningsplan. Vad som främst utmärker områdets karaktär är de välplanerade och stora grönområdena samt torgplatserna runt området och byggnaderna. Området har vid planering anpassats till den naturliga topografin och en stor mängd större barr- och lövträd finns bevarade.

Gullvivan består av 156 bostadsrätter fördelade på fem lamellhus. Inom området finns också Gullviveskolan som uppfördes samtidigt som bostadsområdena men som byggts till senare.

Idag är många av husen på området ganska ombyggda och nergångna och har liksom liknande områden från rekordåren fått lite dåligt rykte. Områdets grönområden är många gånger välplanerade men är i stort behov av upprustning.

Sommaren 2008 gjordes en inventering av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i Gislaveds tätort.

Fördjupad översiktsplan för Gislaved
Samrådsupplaga november 2008